

УДК 343.982.32

Безкоровайний Б. В. – аспірант Національної академії прокуратури України, м. Київ; e-mail: bezkorovainiy@yahoo.com; ORCID 0000-0003-1290-9775

Основні напрями вдосконалення правових і тактичних засад ідентифікації за уявним образом під час проведення впізнання

Розроблені вченими-процесуалістами та вченими-криміналістами основоположні ідеї та концептуальні положення становлять підґрунтя для здійснення дослідження процесуальних і криміналістичних засад пред'явлення для впізнання. Хоча дослідження цього питання забезпечило вагомий результати в розвитку правової теорії щодо процесуального та криміналістичного забезпечення проведення пред'явлення для впізнання, однак окремі положення потребують удосконалення. Проблемним є визначення суб'єкта й об'єкта пред'явлення для впізнання як процесуальної форми ідентифікації за уявними образами. Криміналістичне вчення про слідчі (розшукові) дії орієнтує вчених-криміналістів, що розробляють тактичні та психологічні аспекти окремих слідчих (розшукових) дій, на найбільш оптимальні рекомендації з метою задоволення потреб слідчої практики. Досягнення ж найефективнішого результату є можливим не лише шляхом систематизації наукових доробків, а й завдяки застосуванню низки підходів до досліджуваних об'єктів. Першоджерела до проведення пред'явлення для впізнання вчені поділяють на дві групи: правові (процесуальні) та криміналістичні. Важливе значення як першоджерела проведення цієї слідчої (розшукової) дії мають не лише зібрані за кримінальним провадженням фактичні дані, а й відомості, яких немає в розпорядженні слідчого, прокурора, однак що є необхідними для перевірки, встановлення достатності та розширення обсягу доказів і встановлення не відомих на певний момент обставин, що мають значення для провадження. На підставі аналізу матеріалів слідчої практики за різними категоріями слідчих ситуацій встановлено, що необхідність пред'явлення для впізнання постає здебільшого у випадку виявлення трупа з ознаками насильницької смерті, за браку відомостей про особу потерпілого. За таких умов пред'явлення трупа для впізнання здійснюють з метою встановлення особи потерпілого. Першоджерелом для пред'явлення для впізнання як процесуальної форми ідентифікації за уявними образами є певна інформаційна невизначеність щодо будь-якої обставини, яка підлягає з'ясуванню. Під час проведення впізнання за уявними образами за допомогою проведення пред'явлення для впізнання необхідно розмежувати поняття суб'єкта пред'явлення для впізнання як слідчої (розшукової) дії і суб'єкта, який впізнає. Важливе значення має науково обґрунтована класифікація суб'єктів впізнання, що створює основу для успішного й ефективного виконання поставлених пізнавальних і конструктивних завдань. Запропоновано вдосконалити правові й тактичні засади ідентифікації за уявними образами під час проведення впізнання шляхом доповнення ч. 1 ст. 230 Кримінального процесуального кодексу України таким текстом: «Для впізнання мають бути пред'явлені трупи осіб, тварин та інших біологічних об'єктів, що мають ідентифікуючі ознаки».

Ключові слова: ідентифікація; уявний образ; пред'явлення для впізнання; слідчі (розшукові) дії.

Постановка проблеми. Хоча в КПК України (ст. 228–231) і врегульовано порядок проведення впізнання, однак ці норми містять у різному викладі обов'язкові вимоги щодо підготовки до проведення цієї слідчої (розшукової) дії залежно від об'єкта впізнання (особа або речі). Крім цього, на практиці проблемним є питання співвідношення правової процедури пред'явлення для впізнання з тактичними особливостями проведення цієї слідчої (розшукової) дії.

Нині бракує наукових напрацювань щодо вдосконалення правових і тактичних засад ідентифікації за уявними образами під час пред'явлення для впізнання.

З огляду на зазначене, мета цієї статті – розробити класифікацію суб'єктів пред'явлення для впізнання, що створює основу для успішного й ефективного виконання пізнавальних і конструктивних завдань слідчої (розшукової) дії; запропонувати напрями вдосконалення правових і тактичних засад ідентифікації за уявними образами під час проведення впізнання щодо об'єктів, пред'явлених для впізнання; обґрунтувати необхідність урахування психологічного аспекту впізнання за уявним образом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню тактичних засад пред'явлення для впізнання присвячено праці таких провідних вітчизняних та іноземних учених: І. В. Басистої, В. П. Бахіна, Р. С. Белкіна, В. К. Весельського, В. Г. Гончаренка, А. В. Дулова, В. О. Коновалової, І. І. Котюка, Є. Д. Лук'янчикова, М. В. Салтевського, М. І. Скригонюка, М. Ф. Сокирана, Л. Д. Удалової, К. О. Чаплинського, В. Ю. Шепітька та ін.

Розроблені вченими-процесуалістами та вченими-криміналістами основоположні ідеї та концептуальні положення становлять підґрунтя для здійснення дослідження процесуальних і криміналістичних засад пред'явлення для впізнання. Вагомим є напрацювання в напрямі розвитку правової теорії щодо процесуального та криміналістичного забезпечення проведення пред'явлення для впізнання. Однак окремі положення потребують удосконалення, проблемним лишається визначення суб'єкта й об'єкта пред'явлення для впізнання як процесуальної форми ідентифікації за уявними образами.

Виклад основного матеріалу. Криміналістичне вчення про слідчі (розшукові) дії орієнтує вчених-криміналістів, що розробляють тактичні та психологічні аспекти окремих слідчих (розшукових) дій, на найоптимальніші рекомендації [1, с. 134]. Зазначене зумовлено необхідністю задоволення потреб слідчої практики. Досягнення оптимального результату є можливим не лише на підставі систематизації наукових доробків, а й шляхом застосування низки підходів до досліджуваних об'єктів.

Пошуково-пізнавальна діяльність у кримінальному провадженні як своєрідна модель має дві складові – процесуальну і криміналістичну. Слушною є думка П. Д. Біленчука, згідно з якою «...досягнення цілей у кримінальному судочинстві забезпечується лише за умови тісної взаємодії матеріально-правових, процесуальних і криміналістичних підходів за допомогою комплексного використання інформації, що в них міститься» [2, с. 302]. Це твердження є різнозначним для пошуково-пізнавальної діяльності, досудового розслідування й пізнання в межах кожної окремої слідчої (розшукової) дії, зокрема і для пред'явлення для впізнання як процесуальної форми ідентифікації за уявними образами.

Першоджерела до проведення пред'явлення для впізнання вчені поділяють на дві групи – правові (процесуальні) та криміналістичні [3, с. 73]. Цю позицію вважаємо обґрунтованою, оскільки вона має як правотворче, правозастосовне, так і науково-дослідницьке значення. Водночас у кожному конкретному кримінальному провадженні трапляються ситуації, які потребують вирішення лише за допомогою проведення пред'явлення для впізнання. Важливе значення як першоджерела проведення цієї слідчої (розшукової) дії мають не лише зібрані за кримінальним провадженням фактичні дані, а й відомості, яких немає в розпорядженнях слідчого, прокурора, однак що є необхідними для перевірки, встановлення достатності та розширення обсягу доказів і встановлення не відомих на певний момент обставин, що мають значення для провадження. На підставі аналізу матеріалів слідчої практики за різними категоріями слідчих ситуацій встановлено, що необхідність пред'явлення для впізнання постає здебільшого у випадку виявлення трупа з ознаками насильницької смерті за умови браку відомостей про особу потерпілого. У такому разі пред'явлення трупа для впізнання здійснюють з метою встановлення особи потерпілого.

Пред'явлення речей для впізнання здійснюють у тих випадках, коли в розпорядженні слідчого є певні речі, однак не відомо, чи вони стосуються кримінального провадження, чи є просто схожими з тими речами, щодо яких надано показання у справі.

Хоча ст. 228, 229 КПК України врегульований порядок проведення впізнання, однак ці норми містять по-різному викладені обов'язкові вимоги щодо підготовки до проведення цієї слідчої (розшукової) дії залежно від об'єкта впізнання (особа або речі). Спільна їх ознака полягає лише в тому, що в них не зазначено, що «з'ясування», «запитування», «опитування» до початку проведення

впізнання й особи, і речей має відбуватися під час окремої слідчої (розшукової) дії – допиту особи, яка впізнає.

З огляду на це, першоджерелом до пред'явлення для впізнання як процесуальної форми ідентифікації за уявними образами є певна інформаційна невизначеність стосовно будь-якої обставини, що підлягає з'ясуванню.

Насамперед під час проведення впізнання за уявними образами шляхом пред'явлення для впізнання необхідно розмежувати поняття суб'єкта пред'явлення для впізнання як слідчої (розшукової) дії та суб'єкта, який впізнає. У ч. 1 ст. 228 КПК України законодавець чітко визначив суб'єкта проведення пред'явлення для впізнання – це слідчий, прокурор. Однак проблемні моменти цього положення полягають у неоднозначній інтерпретації криміналістами цього законодавчого припису. Так, Т. В. Авер'янова, розглядаючи суб'єктів пред'явлення для впізнання, зауважила, що ними є особи, яких викликають для пред'явлення їм будь-якого об'єкта (зокрема й особи) з метою впізнання [4, с. 655]. Цю позицію ми не поділяємо, оскільки відбувається підміна основних процесуальних і криміналістичних понять: замість суб'єкта такої слідчої (розшукової) дії, як пред'явлення для впізнання (згідно із законодавством – це слідчий, прокурор), було визначено суб'єкта впізнання, тобто особи, яка впізнає.

Слід розмежовувати поняття суб'єкта пред'явлення для впізнання і суб'єкта ідентифікації, яку здійснюють під час проведення цієї слідчої (розшукової) дії. Аналіз змісту кримінального процесуального правового припису, закріпленого в ст. 228 КПК України, засвідчує, що за законом слідчий, прокурор є організаторами й особами, що мають право здійснювати проведення та документування пред'явлення для впізнання як процесуальної форми ідентифікації за уявними образами. Однак суб'єктами ідентифікації (тобто впізнання за уявними образами) вони не є. Суб'єктами ідентифікації за уявними образами є інші учасники кримінального провадження, зокрема свідки, потерпілі, підозрювані, обвинувачені. Означене твердження не завжди враховують учені-криміналісти, тому в деяких в дослідженнях слідчого, прокурора розглядають як суб'єкта цього виду ідентифікації. Так, наприклад, у праці В. І. Шиканова зазначено, що суб'єктом ідентифікації трупа невідомої особи є слідчий, що прийняв кримінальне провадження про вбивство. Учений обґрунтовує свою позицію тим, що значення слідчого в дослідженні об'єктів щодо їх тотожності іноді безпідставно нівелюють через проведення експертних ідентифікаційних досліджень [5, с. 70]. Хоча, звісно, слідчий має змогу впізнати труп особи,

використовуючи його фотографії чи опис його ознак зовнішності, надані родичами, однак це діяння слідчого не має доказового значення як впізнання. Така дія слідчого має значення як підготовка в кримінальному провадженні до проведення тих чи тих слідчих (розшукових) дій, зокрема, пред'явлення трупа для впізнання особам, які можуть це здійснити, або з метою забезпечення процесуальної ідентифікації особи вбитого шляхом призначення експертного дослідження. Саме цих осіб – особу, яка здійснює впізнання трупа, і судового експерта – законодавець іменує суб'єктами процесуальної ідентифікації.

Родовий рівень суб'єктів ідентифікації за уявними образами під час пред'явлення для впізнання передбачений кримінальним процесуальним законом. Ними можуть бути свідки, потерпілі, підозрювані, обвинувачені. Для групування цих категорій осіб можуть бути використані й інші критерії, наприклад: ознаки статевої або вікової належності (неповнолітні особи, дорослі, особи похилого віку та інші); трудової зайнятості (працює, не працює); судимості (несудимий, раніше судимий); стан фізичного та психічного здоров'я тощо. Водночас для вдосконалення методико-криміналістичного забезпечення пред'явлення для впізнання можна використовувати класифікацію, вибудовану на підставі методики проведення пред'явлення для впізнання (зв'язок осіб, які впізнають, з категоріями кримінального провадження, під час розслідування якого проводили пред'явлення для впізнання).

Потребує розв'язання правових і тактичних засад ідентифікації за уявними образами під час проведення впізнання проблема об'єктів, що пред'являють для впізнання. Об'єкт – це те, на що спрямована діяльність [6, с. 412]. Фактично це частина об'єктивної реальності, на яку спрямована діяльність суб'єкта. Об'єктами пред'явлення для впізнання є особи, речі, труп, пред'явлені під час досудового розслідування кримінального провадження особі, яка впізнає, з метою ідентифікації об'єкта, якого вона сприймала раніше за певних обставин [7, с. 10].

Здійснене дослідження дає підстави констатувати, що можливості слідчого під час пред'явлення для впізнання на практиці тлумачать значно ширше, ніж це передбачено в КПК України. Так, працівники правоохоронних органів вважають допустимим пред'явлення для впізнання низки об'єктів, що не передбачені чинним кримінальним процесуальним законодавством. Деякі вчені у своїх рекомендаціях виходять за межі нормативно-правового переліку об'єктів пред'явлення для впізнання (відповідно до ст. 228–230 КПК України, об'єктами пред'явлення для впізнання можуть бути особи, речі, труп). У посібниках для слідчих і підручниках із криміналістики автори

зауважують, що об'єктами пред'явлення для впізнання як процесуальної форми ідентифікації за уявними образами можуть бути: 1) особи, трупи, частини трупів, предмети, документи, тварини, ділянки місцевості, приміщення, будови [8, с. 203]; 2) особи, предмети, тварини, трупи, частини трупів, приміщення, ділянки місцевості; 3) особи, тварини, птахи, трупи людей, а також тварин, речі [9, с. 289].

Аналізуючи практику пред'явлення для впізнання як процесуальної форми ідентифікації за уявними образами, окремі вчені засвідчують означену вище неправомірність діянь слідчого на підставі наукового обґрунтування, всупереч приписам закону. Так, Р. С. Белкін зазначав, що доцільним для застосування в слідчій практиці є також і пред'явлення для впізнання як документів загалом, так і підписів, текстів на них, відтисків печаток тощо. На практиці поширеними є випадки пред'явлення для впізнання окремих ділянок місцевості, будівель, приміщень. Наприклад, під час слідства обвинувачений зізнався в серії крадіжок і вирішив вказати на місця вчинення злочину. Однак конкретної адреси він не пам'ятав. Тому встановити місце злочину було можливо лише за допомогою впізнання місць розташування цих квартир [10, с. 386]. Такі наукові рекомендації не мають належного правового підґрунтя, порушують принцип законності шляхом підміни понять. Процесуальні об'єкти та правила пред'явлення для впізнання як слідчої (розшукової) дії замінюють загальними правилами й об'єктами ідентифікації за уявними образами, що є ширшими поняттями, оскільки охоплюють і непроцесуальну, і процесуальну ідентифікацію за уявними образами, зокрема й ту, що може бути застосована в інших слідчих (розшукових) діях, таких як слідчий експеримент.

Отже, подолання виявленої проблеми можливе завдяки врахуванню принципу обумовленості та синергії криміналістичних і процесуальних підходів до розуміння міжгалузевих об'єктів впізнання. Під час проведення пред'явлення для впізнання як процесуальної форми ідентифікації за уявними образами слідчий, прокурор мають керуватися, насамперед, нормами процесуального права. Водночас слідчому та прокурору в практичній роботі слід активно послуговуватися науковими рекомендаціями, криміналістичними правилами щодо її проведення.

КПК України передбачає можливість пред'явлення для впізнання лише трьох груп об'єктів: особи, речі, трупа (ст. 228–230). Інших видів об'єктів законодавець не встановлює. Тому розширене тлумачення цих норм права буде порушенням вимог закону слідчим, прокурором, з огляду на всі негативні наслідки, що можуть настати в майбутньому (зокрема, визнання зібраних під час пред'явлення для впізнання доказів

недопустимими). Впізнання за уявними образами на процесуальній підставі таких об'єктів, як тварини, окремі ділянки місцевості, будівлі, приміщення тощо, убачаємо можливим, однак не в межах такої слідчої (розшукової) дії, як пред'явлення для впізнання, а під час слідчого експерименту або в умовах непроцесуального впізнання й ідентифікації за уявними образами.

Вагому підставу для розширеного тлумачення об'єктів, що підлягають пред'явленню для впізнання, яке суперечить чинному кримінальному процесуальному законодавству, убачаємо у вимогах слідчої практики. Ці вимоги полягають у необхідності пред'явлення для впізнання ширшого кола об'єктів, які можна ідентифікувати за уявними образами, ніж передбачені ст. 228–230 КПК України. У кримінальному процесуальному законі визначено поняття об'єктів, що підлягають впізнанню, нечітко. Наприклад, ст. 230 КПК України передбачає пред'явлення трупа для впізнання. Законодавець не роз'яснює, які саме трупи можуть бути пред'явлені для впізнання: осіб, тварин, птахів чи інших біологічних організмів. У ст. 229 КПК України також не передбачено чіткого переліку речей, що можуть бути пред'явлені для впізнання. Оскільки поняття «труп» належить до категорії загальних понять, тобто стосується невизначеної кількості елементів, необхідно вдосконалити положення, зазначивши, який саме труп можна пред'являти для впізнання (особи, тварини чи інших біологічних об'єктів). Оскільки законодавець у ст. 230 КПК України стосовно пред'явлення трупа для впізнання відсилає до ч. 1, 8 ст. 228 КПК України, то очевидно, що йдеться лише про пред'явлення трупа особи для впізнання. Однак така позиція має бути безпосередньо закріплена в законі. У зв'язку із цим та з огляду на вимоги слідчої практики, як один з основних напрямів удосконалення правових і тактичних засад ідентифікації за уявними образами під час проведення впізнання пропонуємо ч. 1 ст. 230 КПК України доповнити таким текстом: «Для впізнання можна пред'являти трупи осіб, тварин та інших біологічних об'єктів, що мають ідентифікуючі ознаки».

Особа, річ, труп – це безпосередні об'єкти ідентифікації під час пред'явлення для впізнання. Поряд із процесуальними приписами виокремлюють і криміналістичну опосередковану ідентифікацію об'єкта за уявними образами. Ідентифікація об'єкта за уявними образами полягає в безпосередньому сприйнятті не ознак об'єкта, що пред'явлений, а різних відображень об'єкта. Таких відображень на момент ідентифікації або немає в розпорядженні слідства, або вони не можуть бути пред'явлені у зв'язку з тактичними особливостями перебігу

введення кримінального провадження. Такі замітники оригіналу об'єкта, що підлягає впізнанню (фотографії, відеоматеріали), слід віднести до окремої групи об'єктів ідентифікації за уявними образами, що може бути проведена як у процесуальній, так і в непроцесуальній формах. Під час пред'явлення для впізнання в п. 6, 7 ст. 228 КПК України передбачено можливість пред'явлення лише особи для впізнання за фотознімками та відеоматеріалами. Пред'явлення речей або трупа за фотознімками чи відеоматеріалами не передбачено, однак у слідчій практиці є потреба в такому пред'явленні. Наприклад, доволі часто постає необхідність пред'явлення трупа для впізнання за фотознімком, коли на момент пред'явлення трупа для впізнання труп не збережено й особу потерпілого не було встановлено, однак наявні фотознімки трупа з місця події в кримінальному провадженні. З огляду на потреби слідчої практики, убачаємо необхідність у вдосконаленні норми щодо пред'явлення трупа для впізнання шляхом доповнення її можливістю здійснення пред'явлення трупа для впізнання в разі необхідності за фотознімком. У спеціальній літературі автори також обґрунтовують доцільність проведення пред'явлення для впізнання речей за фотознімками чи матеріалами відеозапису. Зокрема, В. А. Колесник стверджує: «Слід визнати можливим проведення пред'явлення речей для впізнання за їх фотознімками чи матеріалами відеозапису, якщо таке впізнання проводиться з додержанням вимог, зазначених у ст. 229 КПК України» [11, с. 167].

Розроблення нормативно-правових і тактико-криміналістичних рекомендацій щодо пред'явлення для впізнання як процесуальної форми ідентифікації за уявними образами ґрунтується також на можливих формах пред'явлення для впізнання особі, яка впізнає, ідентифікуючих об'єктів. Законодавець чітко встановлює вимогу про те, що пред'явлення для впізнання особи або речі слід проводити в кількості не менше трьох. Особи, речі, що пред'являють для впізнання, у момент їх ідентифікації знаходяться в статичному положенні (стоячи, сидячи тощо). У слідчій практиці трапляються випадки, коли об'єкти, що підлягають ідентифікації, сприймають не лише в статичному положенні, а й у русі, як поодиноці, так і в складі певної групи, у процесі руху один за одним тощо. Психологічні дослідження проведення такої слідчої (розшукової) дії, як пред'явлення для впізнання, здійснені іноземними вченими, засвідчують, що пред'явлення для впізнання одного об'єкта замість комплексу об'єктів, серед яких знаходиться

ідентифікуючий об'єкт, підвищує ризик недостовірності ідентифікації. Означену психологічну особливість ідентифікації за уявними образами враховує законодавець, зазначаючи, що пред'явлення для впізнання як осіб, так і речей необхідно проводити не в кількості одного об'єкта, а разом з іншими: особами тієї самої статі, яких має бути не менше ніж три і які істотно не різняться за віком, зовнішністю й одягом; з-поміж інших однорідних речей одного виду, якості та без суттєвих відмінностей у зовнішньому вигляді, кількістю не менше ніж три – відповідно. Виняток становить положення про пред'явлення трупа для впізнання (ст. 230 КПК України).

У чинному кримінальному процесуальному законодавстві не враховано ще одного психологічного аспекту впізнання за уявними образами. Зокрема, під час одночасного пред'явлення для впізнання декількох об'єктів, що підлягають впізнанню, імовірність ідентифікаційної помилки є значно вищою, ніж під час пред'явлення для впізнання цих об'єктів послідовно, тобто одного об'єкта за іншим [12, с. 415]. Саме тому вдосконалення правових (процесуальних) засад проведення впізнання за уявними образами вбачаємо шляхом урахування цієї наукової рекомендації та доповнення ст. 228 КПК України вказівкою на можливість проведення в певних випадках впізнання декількох осіб не всіх одразу, а послідовно, одна за одною.

Висновки. Першоджерелом до пред'явлення для впізнання як процесуальної форми ідентифікації за уявними образами є певна інформаційна невизначеність стосовно будь-якої обставини, що підлягає з'ясуванню.

Важливе значення в процесі наукового дослідження проблематики вдосконалення правових і тактичних засад ідентифікації за уявними образами під час проведення впізнання має науково обґрунтована класифікація суб'єктів впізнання, що є підґрунтям для успішного й ефективного виконання пізнавальних і конструктивних завдань.

Для вдосконалення правових і тактичних засад ідентифікації за уявними образами під час проведення впізнання слід урахувувати принцип обумовленості та синергії криміналістичних і процесуальних підходів до розуміння міжгалузевих об'єктів впізнання. Саме тому під час проведення пред'явлення для впізнання як процесуальної форми ідентифікації за уявними образами слідчий, прокурор мають керуватися, насамперед, нормами процесуального права,

крім того, науковими рекомендаціями, криміналістичними правилами щодо її проведення.

Шляхом удосконалення правових і тактичних засад ідентифікації за уявними образами під час проведення впізнання вбачаємо шляхом доповнення ч. 1 ст. 230 КПК України таким текстом: «Для впізнання можуть бути пред'явлені трупи осіб, тварин та інших біологічних об'єктів, що мають ідентифікуючі ознаки».

Результати висвітленого в статті дослідження можуть бути використано для розроблення нормативно-правової бази стосовно ідентифікації за уявними образами під час проведення впізнання, підготовки методичних рекомендацій для практичних працівників правоохоронних органів, а також у навчальному процесі здобувачів вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Протасевич А. А. О новой парадигме следственного действия как объекта криминалистики / А. А. Протасевич // Социально-экономические и правовые проблемы в третьем тысячелетии : материалы науч.-практ. конф. (Донецк, 13–14 мая 2008 г.). – Донецк, 2008. – С. 130–136.
2. Біленчук П. Д. Криміналістична тактика і методика розслідування окремих видів злочинів : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / П. Д. Біленчук, А. П. Гель, Є. С. Семаков. – Київ : МАУП, 2007. – 512 с.
3. Степанов В. В. Научные и правовые основы тактики предъявления для опознания при расследовании преступлений / В. В. Степанов, Ю. Н. Михайлова. – Саратов, 2003. – 180 с.
4. Аверьянова Т. В. Криминалистика : учебник / [Т. В. Аверьянова и др.] ; под общ. ред. Р. С. Белкина. – М. : Норма, 2004. – 913 с.
5. Шиканов В. И. Теоретические основы тактических операций в расследовании преступлений / В. И. Шиканов. – Иркутск, 1983. – 302 с.
6. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Київ : УРЕ, 1986. – 876 с.
7. Цветков П. П. Предъявление для опознания в советском уголовном процессе / П. П. Цветков. – Л. : ЛГУ, 1962. – 115 с.
8. Агафов В. В. Криминалистика: вопросы и ответы / В. В. Агафов, А. Г. Филиппов. – М. : Юриспруденция, 2000. – 360 с.
9. Ищенко Е. П. Криминалистика : учебник / Е. П. Ищенко, В. А. Образцов. – М. : ЭКСМО, 2005. – 465 с.
10. Белкин Р. С. Курс криминалистики / Р. С. Белкин. – 3-е изд., доп. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2001. – 837 с.
11. Колесник В. А. Деякі проблемні питання пред'явлення особи та речей для впізнання за чинним КПК України / В. А. Колесник // Вісник Академії адвокатури України. – 2013. – № 1 (26). – С. 163–168.
12. Kassin. The «general acceptance» of psychological research on eyewitness testimony: a survey of the experts / Kassin // American Psychologist. – 2001. – Vol. 56. – P. 415–416.

REFERENCES

1. Protasevich, A.A. (2008). O novej paradigme sledstvennogo deistvii kak obekta kriminalistiki [A new paradigm of investigative action as an object of forensic science]. *Sotsialno-ekonomicheskie i pravovye problemy v tret'ej tysiacheletii, Socio-economic and legal problems in the third millennium: Proceedings of the Scientific and Practical Conference.* (pp. 130-136). Doneck [in Russian].
2. Bilenchuk, P.D., Hel, A.P., & Semakov, Ye.S. (2007). *Kriminalistichna taktika i metodyka rozsliduvannia okremykh vydiv zlochyniv [Forensic tactics and methods of investigation of certain types of crimes]*. Kyiv: MAUP [in Ukrainian].
3. Stepanov, V.V., & Mihailova, Yu.N. (2003). *Nauchnye i pravovye osnovy taktiki prediavlennia dlia opoznaniia pri rassledovanii prestuplenii [Scientific and Legal Basis of Pre-Tactics for Recognition in the Investigation of Crimes]*. Saratov [in Russian].
4. Averianova, T.V. (2004). *Kriminalistika [Forensics]*. R.S. Belkina (Eds.). Moscow: Norma [in Russian].
5. Shikanov, V.I. (1983). *Teoreticheskie osnovy takticheskikh operacii v rassledovanii prestuplenii [Theoretical basis of tactical operations in the study of subjects]*. Irkutsk [in Russian].
6. Shynkaruk, V.I. (Ed.). (1986). *Filosofskiy slovnyk [Philosophical Dictionary]* (2nd ed., rev.). Kyiv: URE [in Ukrainian].
7. Cvetkov, P.P. (1962). *Prediavlenie dlia opoznaniia v sovetskom ugolovnom processe [Precedents for identification in the Soviet criminal procedure]*. Leningrad: LSU [in Russian].
8. Agafov, V.V., & Filippov, A.G. (2000). *Kriminalistika: voprosy i otvety [Forensics: questions and answers]*. Moscow: Yurisprudenciiia [in Russian].
9. Iscenko, E.P., Obrazcov, V.A. (2005). *Kriminalistika [Forensics]*. Moscow: EKSMO [in Russian].
10. Belkin, R.S. (2001). *Kurs kriminalistiki [Criminalistics course]* (3rd ed., rev.). Moscow: UNITI-DANA, Zakon I pravo [in Russian].
11. Kolesnyk, V.A. (2013). Deiaki problemny pytannia prediavlennia osoby ta rechei dlia vpiznannia za chynnym KPK Ukrainy [Some Problematic Issues of Presenting a Person and Things to Recognize Under the Existing CPC of Ukraine]. *Visnyk akademii advokatury Ukrainy, Bulletin of the Academy of Advocacy of Ukraine*, 1(26), 163-168 [in Ukrainian].
12. Kassin, (2001). The "general acceptance" of psychological research on eyewitness testimony: a survey of the experts. *American Psychologist*, 56, 415-416.

Стаття надійшла до редколегії 16.05.2018

Bezkorovainyi B. – Postgraduate Student of the National Academy of Public Prosecutor of Ukraine, Kyiv, Ukraine; e-mail: bezkorovainiy@yahoo.com; ORCID 0000-0003-1290-9775

Main Directions for Improving Legal and Tactical Bases of Identification by the Mental Image while Conducting the Identification Procedure

The basic ideas and conceptual provisions developed by scholars-processualists and criminologists form the basis for conducting a study of the procedural and forensic foundations of presentation for the identification. The study of this issue by scholars has gained significant results in the development of the legal theory of procedural and

forensic provision of presentation for the identification. However, attention should be paid to certain provisions that need to be improved, as well as the problematic moments of the definition of the subject and object of presentation for the identification as a procedural form of identification by mental images. The forensic doctrine of investigative (search) actions guides criminologists who develop tactical and psychological aspects of individual investigative (search) actions to the most optimal recommendations. This is due to the need to meet the needs of investigative practices. Achievement of the most effective result is possible not only by the systematization of scientific achievements, but also by applying a number of approaches to the objects under study. The original sources before presentation for the identification are divided into two groups: legal (procedural) and forensic. This position should be accepted, since it has both the law-making, law-enforcement and scientific-research significance. However, in each particular criminal proceeding, there are situations that require solving only by presenting for the identification. Not only the facts gathered in criminal proceedings are important as the primary sources of this investigative (search) action but also information that is not available to the investigator, prosecutor, but is necessary to verify, establish the sufficiency and increase the volume of evidence and establish unknowns on a certain moment of circumstances relevant to the proceedings. On the basis of the analysis of materials of the investigative practice in different categories of investigative situations, it was established that the necessity of presenting for identification occurs most often in the case of detecting a corpse with signs of violent death, provided that there is no information about the victim's identity. The primary source for presenting for the identification as a procedural form of identification by mental images is a certain information uncertainty that takes place in relation to any circumstances to be clarified. First, during the identification of mental images with the help of presentation for the identification, it is necessary to distinguish between the notion of the subject of presentation for the identification of both the investigative (search) action and the subject that recognizes. The next problem point, which needs to improve the legal and tactical foundations of identifying mental images during the identification, we see the problem of objects that are presented for the identification. The primary source for presenting for the identification as a procedural form of identification by mental images is a certain information uncertainty that takes place in relation to any circumstances to be clarified. The scientifically grounded classification of subjects of the identification is important as it forms the basis for the successful and effective solution of the set of cognitive and constructive tasks. The significance of this classification can not be overestimated, since it is a prerequisite for effective knowledge of the object being studied. Improvement of the legal and tactical foundations of identifying mental images during the identification can be improved by completing Part 1 of Art. 230 of the CPC of Ukraine by the following text: «Dead bodies of persons, animals and other biological objects with identifying signs may be presented for the identification».

Keywords: identification; mental image; presentation for the identification; investigative (search) actions.